Bokmeldinger

RELIGION, ETIKK OG FILOSOFI I BARNEHAGEN

**Bengt-Ove Andreassen og Torjer
A. Olsen, *Religion, etikk og filosofi
i barnehagen* (Universitetsforlaget,
2014)**

Av OLAV HOVDELIEN,
førsteamanuensis i religion, livssyn og etikk,
Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for bar-
nehagelærerutdanning

Hvor mange faglige emner kan tas opp til behandling i en lærebok på i underkant av 250 sider tekst? Hvor knapp kan en faglig fremstilling i en lærebok være uten at innholdet mister sin mening? Slike problemstillinger aktualiseres i og med en ny lærebok som ifølge baksiden på boken er skrevet for kunnskapsområdet samfunn, religion, livssyn og etikk (SRLE) i barnehagelærerutdanningen. Boken er skrevet av Bengt-Ove Andreassen og Torjer A. Olsen, begge ansatt ved Universitetet i Tromsø. Andreassen har skrevet doktoravhandling innen fagfeltet religionsdidaktikk med analyse av ulike lærebøker på feltet, og burde dermed ha en god forståelse av hvordan en slik lærebok burde se ut.

Min første og største innvending mot å anvende Andreassen og Olsens bok som pensumbok ved barnehagelærerutdanningen,

er forfatternes forsøk på å favne altfor mye innenfor de begrensningene som ligger i hvor mye kunnskapsstoff det er plass til mellom to permer i en lærebok. Det sier seg selv at når nesten alle relevante faglige emner innen religion, livssyn og etikk i barnehagelærerutdanningen er forsøkt dyttet inn i en fremstilling på ca 225 sider, da med fratrekk av innholdsfortegnelsen, forordet og litteraturlisten, blir det svært trangt om plassen. Når store og omfattende emner som «etikk» behandles på 26 sider (kapittel 4) og «kristendommen» presenteres på 38 sider, sier det seg selv at det faglige innholdet blir svært overfladisk behandlet og gir liten mening. Når under to sider tekst er satt av til å presentere den pliktetiske modellen, vil ikke studenter som bare leser denne fremstillingen få nok kunnskap til å forstå hva dette dreier seg om, for å ta ett konkret eksempel.

Et annet eksempel på bokens knapphet er de tretten sidene (kapittel 11) som er satt av til temaet barn i vanskelige livssituasjoner. Det gir liten mening å behandle en så stor og krevende tematikk som dette på så få sider. Til sammenligning benyttes en hel bok om barn og sorg ved barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus, uten at vi har et særlig omfangsrikt pensum i SRLE her heller.

Min andre innvending til boken som lærebok ved barnehagelærerutdanningen er den innbyrdes vektleggingen av kristendoms- og religionsfaglig

kunnskapsstoff. Forfatterne har satt av ett kapittel om kristendom (kapittel 5), ett kapittel om livssynshumanisme (kapittel 6), ett kapittel om islam (kapittel 7). I tillegg kommer et kapittel om hinduisme, buddhisme og sikhisme (kapittel 8) og et kapittel om nyreligiøsitet (kapittel 9). En slik sidestilling av kristendomsfaglig kunnskapsstoff med andre religioner og livssyn innebærer at man overser betydningen av kristendommen som majoritetsreligion. Det er viktig med kunnskap om religiøse og livssynsmessige minoriteter i barnehagen. Det slås fast ikke minst i barnehageloven og rammeplanen. Men det vil være å gjøre barnehagelærerstudentene en bjørnetjeneste hvis de tilbys så lite kunnskap om kristendommen som det er lagt opp til i Andreassen og Olsens bok. Når det bare er avsatt tre-fire sider til de kristne høytidene og til kunnskap om hvordan disse bør markeres i barnehagen, så er det altfor lite til at studentene får den kunnskapen som trengs. Dette er en stor svakhet ved fremstillingen med tanke på de kristne høytidenes sterke stilling her til lands. Kristendommen har vært den viktigste religionen i Norge i 1000 år, og er det fortsatt. Når om lag 83 % av befolkningen i Norge er medlem i et kristent trossamfunn, og Norge har en tusenårig kristen historie, er det ikke urimelig med en sterk vektlegging av kristendomsfaglig lærestoff. Til tross for at det norske samfunnet i noen

sammenhenger fremstår som sekularisert, er det fortsatt slik at kristendom er noe annet her til lands enn buddhisme, hinduisme og islam. Behovet for kunnskap om kristendom er ikke mindre i dag enn tidligere, men Andreassen og Olsens lærebok er til svært liten hjelp i så måte. «Hva bør en barnehagelærer kunne om religion?» spør forfatterne innledningsvis i boken. – Ikke særlig mye, er svaret de selv gir i og med læreboken *Religion, etikk og filosofi i barnehagen*.

Det er dessverre slik ved barnehagelærerutdanningen mange steder at pensum i religion, livssyn og etikk nedprioriteres, men så ille stilt at det vil være aktuelt å bruke Andreassen og Olsens fremstilling i religion, livssyn og etikk, er det forhåpentligvis ikke. Som lærebok i RLE ved barnehage-lærerutdanningen er dessverre denne boken lite vellykket. Det finnes da også heldigvis gode alternativer, som Levi Geir Eidhamar og Paul Leer-Salvesens lærebok i etikk *Nesten som deg selv*, Helje Kringlebotn Sødals *Kristen tro og tradisjon i barnehagen* og Atle Dyregrovs *Sorg hos barn*.

Litt pirk til slutt: Det stemmer ikke at «Den Evangelisk-Lutherske Kirke er Statens offisielle religion.» (s. 71). Dette ble endret 21. mai 2012, og burde vært strøket fra et bokmanus som utkom to år senere.

“BACK TO BASICS”?

Martin Rothgangel, Thomas Schlag, Friedrich Schweitzer in cooperation with Gottfried Adam and Rainer Lachmann, (eds.) 2014. *Basics of Religious Education*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 416 sider

AV GEIR SKEIE,
professor i religionsdidaktikk ved Universitetet i
Stavanger og Stockholms Universitet

Etter sigende skal det være omtrent 150 professorater i religionspedagogikk i Tyskland, noe som forteller om en lang historie og en omfattende undervisnings- og forskningsvirksomhet på området. Hovedmodellen for religionsundervisning i Tyskland er den konfesjonelle, selv om det finnes unntak i enkelte delstater. En oversikt over den tyske situasjonen når det gjelder ulike modeller finnes også i den boka som skal kommenteres her, i kapittel IX, men hovedfokus i framstillingen ligger på tematikk som er av særskilt interesse for den lutherske grenen av religionsundervisningen i skolens ulike trinn.

Boka hevder å være en oppsummerende oversikt over «all questions of teaching Religious Education as a school subject and as an academic discipline ...» (s 11) og kanskje er det den spesielle forhistorien som gjør at man våger å påstå noe slikt. I realiteten er det nemlig tale om den dominerende lærebok på universitetets innføringsnivå, nettopp et godt eksempel på det man i Norge av og til ironisk refererer til som typisk tysk; “eine kurtze Einleitung ...”. Første utgave kom allerede for 30 år siden, og den er siden kommet i en rekke utgaver og opplag. Det nye er framfor alt at den er utgitt på engelsk, noe som gjør den tilgjengelig for langt flere. Samtidig er det gjort en del endringer, og noen kapitler er

tilført siden den siste tyske utgave.

Boka tar opp religionsdidaktikkens egen vitenskapsteori, sentrale begreper og debatter i Tyskland. Religionsdidaktikken blir sett i forhold til andre skolefags didaktikk, og man gjør rede for hvordan faget og forskningen har utviklet seg. Ikke minst dette kaster lys over dagens tyske debatt. Det diskuteres hva som er poenget med religionsundervisning, og den settes inn i en større sammenheng, med vekt på kirkelig undervisning og andre aspekter ved religiøs sosialisering. En hel del kapitler er viet de ulike didaktiske «elementene»: stoffet, eleven og læreren, og til slutt oppsummeres det hele i et drøftende kapittel om hva som er «god» religionsundervisning og hvordan dette i så fall kan vurderes og karakteriseres.

For meg som norsk religionsdidaktiker er det først og fremst to refleksjoner som melder seg ved en gjennomlesning. Det første er at det har skjedd mye med den norske religionsundervisningen og religionsdidaktikken siden det konfesjonelle perspektivet dominerte, altså siden 1997. Boka gir assosiasjoner til noe man ville ha sett som en stor forbedring i tida før KRL-faget. I dag er imidlertid en slik bok nesten utenkelig på norsk. Derimot vil den kunne være særlig interessant for de som er opptatt av kirkelig undervisning. Den andre refleksjonen er at en slik bok gir en helt annen innsikt i den tyske diskusjonen enn oversiktsartikler gjør. Her kommer man dypt inn i en bred og reflektert faglig debatt, posisjoner kommer til syne og historiske linjer gjør det enklere å forstå hvorfor posisjoneringen er slik den er. De første 90 sidene er for eksempel viet vitenskapsteori, religionspedagogikkens oppgaver, historie og sentrale begreper. Slik kommer det indirekte fram at en konfesjonell religionsdidaktikk arbeider med de samme grunnleggende utfordringer som den ikke-konfesjonelle. Det er i så måte interessant at Martin Rothgangel nå er leder for det samlede

tyske fagdidaktiske forbundet som dekker mellom 20 og 30 skolefag på alle nivå. (Se: <http://fachdidaktik.org/index.php?cat=Home>)

Man kan altså misunne tysk religionsdidaktikk den posisjonen den har både på universitets- og samfunnsnivå, og det er absolutt mye å lære fra denne boka når det gjelder bredden i perspektivet og graden av forskningsbasering, uansett hva slags posisjon man inntar i synet på religionsdidaktikken. Her belyses politiske, juridiske, fagdidaktiske, disiplinfaglige og læreplanteoretiske spørsmål, mål, innhold og arbeidsformer i undervisning, samt kjønns-perspektiv og internasjonale perspektiver. Samtidig må det sies at den tyske forskningen dominerer fullstendig. De 150 professorene har åpenbart vært så aktive at det ikke har vært nødvendig å gå ut over landets grenser. Dette og det konfesjonelle perspektivet er kanskje årsaken til at fraværet av enkelte tema og perspektiver blir tydelig. Det er framfor alt liten vekt på spørsmål som dreier seg om andre religioner enn kristendommen. Der dette nevnes er det framfor alt Islam som kommer til syne, til dels også jødedommen. Buddhisme, Hinduisme, nyreligiositet og sekulære livssyn er knapt nevnt, verken som eksempler på mangfold eller som tema i seg selv. Heller ikke menneskerettigheter, demokrati og medborgerskap spiller noen særlig rolle i teksten. Dette skjer til tross for at pluralisering og religiøst mangfold omtales mer allment, og at ikke minst sekularisering er tatt opp i betydelig grad.

Man kan altså si at boka kombinerer et meget bredt og grundig perspektiv med noen ganske

markante begrensninger på andre områder. Et viktig unntak fra det «tyske» er imidlertid Peter Schreiners kapittel om «Religious education in Europe». Her kommer et temmelig annerledes blikk på religionsundervisning fram, delvis foranlediget av den internasjonale tematikken, ettersom internasjonal litteratur nødvendigvis må spille en rolle.

I norsk kontekst kan boka leses som et interessant innspill til en diskusjon om hvordan innføringsbøker i religionsdidaktikk kan og bør se ut. Med Bengt-Ove Andreassen's kritiske analyse av lærerutdanningens religionsdidaktikk-bøker ble det lagt grunn for en muligny dagsorden i så måte. Nå har Andreassen selv bidratt med lærebøker både for barnehage og grunnskolelærerutdanning, og det blir spennende om noen leser disse med et tilsvarende kritisk blikk. Forlagene vil ha korte lærebøker som dekker undervisning for store studentgrupper, mens religionsdidaktikken trenger mer grundige framstillinger. Her er «Basics» et interessant forslag til hvordan det kan gjøres, til tross for begrensningene den har i en norsk sammenheng. For lærebøker av denne type fungerer også som en måte til å markere status for fagfeltet, gjøre en strategisk oppmåling av feltets grenser og kjerneområder, og til å vise fram hvor forskningen står i dag. Slik blir en religionsdidaktisk innføringsbok ikke bare et spørsmål som handler om posisjonering og utfoldelse av denne posisjonen, men også om å argumentere for hvor religionsdidaktisk forskning i dag står. Hva vet vi? Hva er vi uenige om? Hva trenger vi å finne ut mer om?